

تاریخ وصول: ۱۳۹۳/۰۵/۱۴

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۷/۲۲

تحلیل نظریه تولید دانش هسته‌ای در اندیشه‌های مقام معظم رهبری

پیمان اخوان^۱

مریم دهقانی^{۲*}

۱. دانشیار گروه مدیریت سیستم و بهره‌وری دانشکده مدیریت و فناوری‌های نرم دانشگاه مالک اشتر، تهران، ایران.
۲. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد صنایع-مدیریت سیستم و بهره‌وری دانشگاه مالک اشتر، تهران، ایران.

چکیده

تولید دانش در هر کشور، نشانه توانمندی آن کشور در خصوص درنوردیدن مرزهای علمی نوین بوده و بدون شک تولید دانش یکی از مهم‌ترین فرایندهای مدیریت دانش نیز به حساب می‌آید و علوم و فنون هسته‌ای جزء فن‌آوری‌های پیشرفته و برتر در عصر کنونی می‌باشد. امروزه تأثیر این علوم در گسترش دانش بشری، تسلط بر طبیعت، تأمین رفاه و پیشرفت زندگی بشر غیرقابل تردید بوده و به درستی می‌توان آن را از عناصر و محورهای اصلی توسعه‌ی پایدار و از عوامل مهم اقتدار یک کشور به شمار آورد.

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نیز همواره بر ضرورت و نیاز کشور بر استفاده صلح‌آمیز دانش هسته‌ای تأکید داشته‌اند، با این وجود قدرت‌های سلطه‌گر همواره ایران را متهم به ساخت بمب اتمی کرده‌اند. در این مقاله با استفاده از روش تحقیق کیفی رویش نظریه، دیدگاه‌ها و رهنمودهای مقام معظم رهبری مورد تحلیل قرار گرفته است و تلاش گردیده تا ضرورت تولید دانش به‌ویژه دانش هسته‌ای در ایران از سخنان ایشان استخراج گردد.

واژگان کلیدی: دانش هسته‌ای، تولید دانش، رویش نظریه، مقام معظم رهبری، جمهوری اسلامی ایران.

برنامه هسته‌ای ایران در سال‌های اخیر، یکی از موضوعات مهم و بحث‌انگیز در داخل و خارج کشور بوده است. افراد و گروه‌های بسیاری در خصوص ابعاد مختلف و پیچیده این برنامه مهم سخن گفته و یا درباره آن قلم‌فرسایی کرده‌اند. در این میان، تعداد معدودی از این گویندگان و نویسندگان در برهه‌هایی از زمان، خود دست‌اندرکار و یا به‌طور غیرمستقیم درگیر موضوع هسته‌ای ایران بوده‌اند.

برخی‌ها با بررسی ریشه‌های گفتمانی سیاست هسته‌ای ایران به این نتیجه رسیده‌اند که سیاست‌های هسته‌ای ایران کمتر بر محاسبه سود و زیان و بیش‌تر بر گفتمان‌های سه‌گانه‌ی عدالت‌طلبی، استقلال‌طلبی و مقاومت که ریشه در تاریخ و هویت جامعه‌ی ایرانی دارند، استوار است (Moshirzadeh, 2007: 526). عده دیگری ضمن بحث در مورد حافظه‌ی تاریخی تلخی که ایرانیان از محیط امنیتی خود دارند، غرور ملی، تجارب گذشته، منابع ایدئولوژیک اسلام انقلابی، اسلام رفرمیست و ناسیونالیسم ایرانی و برداشت از تهدید را مهم‌ترین مؤلفه‌ها در شکل‌بندی سیاست هسته‌ای ایران می‌دانند (Hadian, 2004).

بعضی از محققان نیز به نقش اسطوره‌های ملی در پافشاری ایران بر برنامه‌ی هسته‌ای خود پرداخته‌اند. زیمک سه اسطوره تمدن ایران قدیم، تمدن اسلامی و فرهنگ شیعی را در این راستا مورد ارزیابی قرار می‌دهد و در نهایت نتیجه می‌گیرد دلایل تعقیب برنامه و سلاح‌های هسته‌ای توسط یک ملت را باید در زمینه‌ی تاریخی آن ملت جست‌وجو کرد، چراکه تجربه‌ی منحصربه‌فرد هر ملتی به شناخت «خود» آن ملت و جهان بیرون آن شکل می‌دهد. در چنین شرایطی تصمیم‌گیری‌ها و اقدامات استراتژیک و امنیتی یک ملت، نتیجه‌ی تجربه‌ی تاریخی آن ملت است (Ziemke, 2000). پولاک در کتاب «معمای پارسی» و تکیه در کتاب «ایران مخفی» در جهت تحلیل خود پیرامون رفتار هسته‌ای ایران، به عوامل زمینه‌مندی همچون غرور ملی ایرانیان پرداخته و معتقدند هرچند امروزه دیگر خبری از امپراتوری جهانگیر پارسی نیست، ولی هنوز هم ایرانی‌ها با غرور ناشی از تاریخ و تمدن کهن و درخشان خود زندگی می‌کنند و خود را از همسایگان خویش متمایز و حس برتری نسبت به آن‌ها دارند. پولاک^۱ (۲۰۰۴) و تکیه^۲ (۲۰۰۶) از این بحث‌ها نتیجه می‌گیرند که رفتار سیاست خارجی ایران در مسائلی همچون مسئله هسته‌ای، تمایل به سوی برتری و توفیق منطقه‌ای دارد.

مقامات و رسانه‌های غرب به‌ویژه آمریکا از سال‌ها قبل و از جمله از دوره کلینتون بر این مسئله اصرار می‌ورزیدند که دولت ایران در پی دستیابی به سلاح‌های کشتار جمعی

است. صهیونیست‌های جهان به‌ویژه رژیم غاصب صهیونیستی، ایران را بزرگ‌ترین دشمن خود می‌دانند و به هر بهانه‌ای به انحراف اذهان عمومی جهان نسبت به نظام اسلامی ایران پرداخته و در این راستا یکی از موارد مهم اتهام آن‌ها هم تلاش ایران برای تولید سلاح اتمی است. علاوه بر صهیونیست‌ها، کشورهای عربی جنوب خلیج فارس نیز در سال‌های اخیر تلاش فراوانی به عمل آورده‌اند تا حساسیت کشورهای غربی به‌ویژه آمریکا را نسبت به برنامه هسته‌ای ایران تشدید نمایند (روحانی، ۱۳۹۱: ۱۹). به‌طورکلی، نگرش این‌گونه تحقیقات به مناقشه هسته‌ای ایران، بر این اساس استوار است که چرا ایران بر برنامه هسته‌ای خود پافشاری می‌کند و در مقابل آمریکا و متحدانش در مخالفت با آن سماجت به خرج می‌دهند.

در این مقاله تلاش گردیده است ضرورت دستیابی به دانش هسته‌ای و اهداف برنامه هسته‌ای ایران از بیانات مقام معظم رهبری استخراج شود.

۱. مرور ادبیات

دانش و تولید آن در هر کشور نشانه توان‌مندی آن کشور در خصوص درنوردیدن مرزهای علمی نوین می‌باشد. کسب و تولید دانش هسته‌ای نیز به‌عنوان فن‌آوری پیشرفته و برتر در عصر کنونی، تأثیر قابل‌ملاحظه‌ای در گسترش دانش بشری ایفا می‌کند. مقام معظم رهبری نیز همواره در سخنان خود اهمیت و ابعاد اساسی دانش هسته‌ای و تولید آن را متذکر شده‌اند:

۱-۱. دانش هسته‌ای و مرجعیت علمی

"... کشور باید به عزت علمی برسد. هدف هم باید مرجعیت علمی باشد در دنیا، باید به آنجا برسد که جوینده دانش، مجبور باشد بیاید سراغ شما، سراغ کتاب شما، مجبور باشد زبان شما را باد بگیرد تا بتواند از دانش شما استفاده کنند..." (بیانات در جمع اساتید و دانشجویان دانشگاه علم و صنعت ۱۳۸۷/۹/۲۴).

۲-۱. اقتدار ملی و تولید بومی علم

"... علم درون‌زا است که اقتدار می‌بخشد. این‌که مسئله تولید علم و شکستن مرزهای علم را مطرح کردم، به خاطر این است و باید آن را جدی بگیرید..." (بیانات در جمع اساتید دانشگاه‌های استان خراسان در دانشگاه فردوسی مشهد ۱۳۸۶/۲/۲۵).

۳-۱. جهاد علمی و تقویت علم در داخل کشور

"... امروز تولید علم یک جهاد است... باید هم علم را بیاموزیم و هم علم را تولید کنیم..."
(بیانات در جمع زائران و مجاوران امام رضا(ع) در صحن جامع رضوی ۱/۱/۱۳۸۵)؛
"... نخبگان علمی در هر رشته‌ای که هستند، باید برای تقویت و تولید علم در داخل تلاش کنند..." (بیانات در دیدار جمعی از برگزیدگان المپیادهای جهانی و کشوری و افراد ممتاز آزمون‌های سراسری سال ۸۰ و ۸۱، ۲۱/۱۰/۸۷).

۲. چارچوب مفهومی: تجزیه و تحلیل دانش

دانش ترکیبی از داده‌ها و اطلاعات که تجربیات، عقاید و مهارت‌های متخصصان به آن‌ها افزوده شده و نتیجه آن ایجاد دارایی باارزشی است که در تصمیم‌گیری کاربرد دارد (Sarmiento, 2005: 3). گستره دانش دربرگیرنده طیفی از داده تا تصمیم می‌باشد (Holsapple, 2003: 167). دانش به عنوان فهم موقعیت‌ها، روابط و پدیده‌های علمی اشاره می‌کنند (Bennet & Bennet, 2000: 10). الساوی و همکاران^۳ (۲۰۰۳) بر این باورند زمانی خواهد رسید دانش که از طریق فرآیندهای تجاری تولید شده است، ارزش بیش‌تری نسبت به اجرای هدف آن فرآیندها خواهد داشت. برخی از محققین دانش را به دو شکل ضمنی و آشکار دسته‌بندی کرده‌اند (Chennemani, 2008). خلق و تولید دانش هم فعالیت‌هایی را در برمی‌گیرد که به تغییر شکل و ترکیب مجدد تکه‌های موجود دانش، کاهش کاستی‌ها، تقویت پژوهش‌ها و توسعه‌ی قابلیت‌ها، پایش و کنترل محیط‌های بیرونی و کاربرد فناوری‌های بیرونی از سازمان می‌پردازد (شامی، ۱۳۸۸).
فرآیند خلق دانش یکی از مهم‌ترین فرآیندهای مدیریت دانش می‌باشد و شناسایی و پرورش منابع تولید دانش از اولویت‌های راهبردی مدیریت دانش می‌باشد (حمیدی‌زاده، ۱۳۸۸: ۲۴). مدیریت دانش را نیز می‌توان به عنوان مجموعه‌ای از فرآیندها تعریف کرد که ناظر بر خلق، اشاعه و بهره‌گیری از دانش است (Gupta, 2004: 3). گلیناس و همکاران^۴ (۲۰۰۴) مدیریت دانش را فرآیند احصا، ذخیره‌سازی، بازیابی و توزیع دانش افراد سازمان برای استفاده دیگران به منظور ارتقاء کیفیت و یا کارایی تصمیم‌گیری‌ها ذکر کرده‌اند.
محققین جنبه‌های کلیدی بسیاری برای فرآیندهای مدیریت دانش شناسایی کرده‌اند: تولید، انتقال، جمع‌آوری، یکپارچه‌سازی و بهره‌برداری از دانش، نمونه‌هایی از آن می‌باشد، علوی و لیندر^۵ (۱۹۹۹) چهار فرآیند شامل خلق، نگهداری، انتقال و کاربرد دانش را مورد توجه قرار داده‌اند...

نوناکو و تاگوچی^۶ (۱۹۹۹) معتقدند که دانش از طریق تعامل میان دانش ضمنی و صریح تولید می‌شود. تعامل بین دانش ضمنی و آشکار، چهار مسیر را می‌تواند طی کند (شکل ۱).

به دانش صریح	به دانش ضمنی	
از دانش ضمنی	۱- اجتماعی سازی	۲- برونی سازی
از دانش صریح	۴- درونی سازی	۳- اجتماعی سازی

شکل ۱: نمودار چهار نوع تعامل بین دانش آشکار و صریح (نوناکو و تاگوچی، ۱۹۹۹)

اجتماعی سازی: تبدیل دانش ضمنی به گونه‌های دیگری از دانش ضمنی
 برونی سازی: تبدیل دانش ضمنی به دانش آشکار
 ترکیب: ترکیب گونه‌های مختلف دانش آشکار به منظور خلق گونه‌های از دانش آشکار
 درونی سازی: تبدیل دانش آشکار به دانش ضمنی
 انگبرت^۷ (۱۹۹۲) معتقد است خلق دانش در نتیجه زیرفرآیندهای درک، فراگیری، ارتباطات، مفهوم سازی و مشارکت حاصل می‌شود.

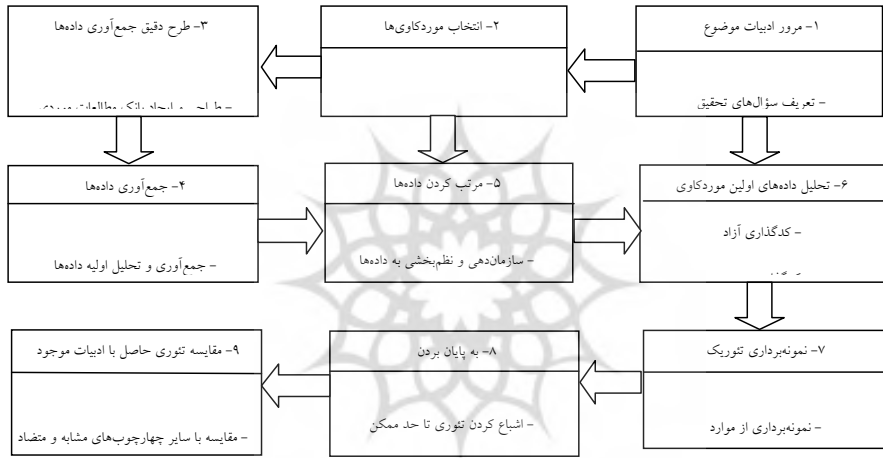
۳. روش تحقیق

۳-۱. روش رویش نظریه

در این نوشتار روش رویش نظریه انتخاب شده است. این روش در سال ۱۹۶۷ توسط گلیسر و استراوس ابداع شد و از آن روز تا به حال، به دلیل متدولوژی ساختاریافته و سیستماتیک آن به طور گسترده مورد توجه و استفاده قرار گرفته است (Nonaka & Konno, 1998: 46). سه فاکتور اصلی در متدولوژی رویش نظریه، مفاهیم، طبقات اصلی و گزاره یا برهان می‌باشند. مفاهیم بخش اصلی تجزیه و تحلیل را تشکیل می‌دهند زیرا از مفهوم سازی و درک اطلاعات ورودی نشأت می‌گیرند (Pandit, 1996). طبقات دومین عامل مهم در این روش هستند (Corbin & Strauss, 1990). در این روش مفاهیم نهفته در پدیده‌ها استخراج شده و با کشف رابطه آن‌ها با یکدیگر، گروه‌های مفهومی شکل می‌گیرد (گزاره‌های برهانی). این کار تا مرحله اشباع، یعنی هنگامی که دیگر اضافه کردن داده‌های جدید، مفهوم جدیدی اضافه نکند ادامه پیدا می‌کند (غفاریان و دهقانی پوده، ۱۳۸۵: ۱۵۴).

۲-۳. مراحل اجرایی متدولوژی

متدولوژی رویش نظریه پنج فاز (نه الزاماً ترتیبی) پیشنهاد شده است: طرح تحقیق، جمع‌آوری اطلاعات، سازمان‌دهی اطلاعات، تجزیه و تحلیل اطلاعات و مقایسه اطلاعات. پنج فاز مذکور مشتمل بر ۹ گام خواهد بود. پس از سازمان‌دهی اطلاعات، به تجزیه و تحلیل آن پرداخته می‌شود که به‌واقع گام اصلی متدولوژی رویش نظریه نیز می‌باشد. جمع‌آوری اطلاعات، سازمان‌دهی اطلاعات و تجزیه و تحلیل آن‌ها در یک فرآیند تعاملی با یکدیگر در ارتباط می‌باشند (وب‌سایت^۸).

شکل ۲. فرآیند متدولوژی رویش نظریه (علی احمدی و اخوان، ۱۳۸۵: ۲۴)

فرآیند کدگذاری مشتمل بر ۳ نوع می‌باشد: کدگذاری آزاد، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی.

کدگذاری آزاد با طبقه‌بندی و برچسب زدن اطلاعات به ایجاد مفاهیم و طبقات می‌پردازد. در واقع خروجی اصلی این بخش همان مفاهیمی هستند که از اجزای اصلی رویش نظریه به شمار می‌روند؛ بنابراین کدگذاری آزاد، اطلاعات مفاهیم و طبقه‌ها را تشکیل می‌دهد. کدگذاری محوری از همان اطلاعات به منظور برقراری ارتباط بین یک طبقه و زیرطبقات آن استفاده می‌نماید. لازم به ذکر است که کدگذاری محوری این ارتباط را برای طبقات گسسته از هم (که توسط کدگذاری انتخابی انجام می‌پذیرد) برقرار نمی‌کند؛ بنابراین می‌توان گفت که کدگذاری محوری فرآیند توسعه طبقات اصلی و ایجاد بین آن‌ها و زیر

طبقه‌های آن‌ها می‌باشد.

کدگذاری انتخابی نیز به یکپارچگی طبقاتی که چهارچوب تئوریک اولیه را شکل می‌دهند می‌پردازد و میان طبقات اصلی ارتباط برقرار می‌نمایند (Pandit, 1996).

۴. تحلیل داده‌ها

در این بخش مقاله، ضمن شرح داده‌های جمع‌آوری شده از مجموعه رهنمودهای مقام معظم رهبری، تلاش می‌گردد تا فرآیند استخراج مفاهیم اصلی، کدگذاری آزاد، محوری و کدگذاری انتخابی به انجام رسیده و چهارچوب نظری پدیدار گردد.

بررسی رهنمودهای مقام معظم رهبری در زمینه هسته‌ای نشان می‌دهد که ایشان ضمن تبیین نیاز واقعی ملت ایران به انرژی هسته‌ای، موارد استفاده از آن را نیز مورد توجه قرار داده‌اند. از این رو در کدگذاری آزاد با تجزیه و تحلیل مطالب جمع‌آوری شده و شناسایی مفاهیم نهفته در آن‌ها طی دو گام، یک کشف تمایز موضوعات، آن‌ها را جداسازی و در گام بعدی موضوعات متشابه تحت یک عنوان واحد طبقه‌بندی شده است که علت نیاز ایران به انرژی هسته‌ای را نشان می‌دهد. مفاهیم اصلی شامل مسائل اجتماعی - سیاسی؛ پیشرفت در مسائل علمی؛ اقتصاد، صنعت و کشاورزی؛ انرژی و سوخت؛ و پزشکی و سلامت می‌باشند. الف. مسائل اجتماعی - سیاسی دربرگیرنده مسائلی چون دفاع از عزت و اقتدار ملی، رسیدن به خودکفایی، توسعه کشور و شاخص بزرگ پیشرفت جهانی می‌باشد.

ب. پیشرفت در مسائل علمی شامل دستیابی به دانش، اثبات توانایی، اقتصاد، صنعت و کشاورزی شامل رفاه ملت، دستیابی به جایگاه برجسته در اقتصاد، انرژی و سوخت شامل تولید برق، جایگزین برای نفت، پزشکی و سلامت شامل درمان و تشخیص بیماری‌ها، محیط‌زیست می‌باشند.

ج. در کدگذاری محوری رابطه بین مفاهیم اصلی تعیین گردید. در کدگذاری انتخابی چهارچوب نظری پدیدار گردیده است.

در ادامه متن سخنان ایشان در خصوص کاربرد فن‌آوری هسته‌ای شرح داده شده است.

۵. ابعاد اثباتی دانش هسته‌ای

مقام معظم رهبری در سخنان خود بارها تأکید نموده‌اند که قضیه هسته‌ای از مظاهر دفاع از عزت، اعتماد به نفس، ایستادگی (بیانات در دیدار با فرماندهان ارشد نظامی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۰/۱/۱۴) ملت ایران بوده که دستیابی به آن کاری بزرگ‌تر از ملی شدن

نفت (بیانات در دیدار با هزاران نفر از زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی ۱۳۸۶/۱/۱) و به منظور توسعه کشور (بیانات در دیدار با مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی ۱۳۸۶/۱۰/۲) و به عنوان دستاوردی بومی، مایه افتخار ملت ایران و دنیای اسلام می‌باشد (بیانات در دیدار با مردم قم ۱۳۸۵/۱۰/۱۸) و فقط مسئله‌ی امروز کشور ما نیست بلکه مسئله‌ی آینده و سرنوشت کشور ماست (بیانات در دیدار با مردم آذربایجان شرقی ۱۳۸۵/۱۱/۲۸) و عقب‌نشینی از آن‌را به معنای شکستن استقلال کشور می‌دانند (بیانات در دیدار با وزیر امور خارجه و رؤسای نمایندگی‌های ایران ۱۳۸۴/۱۲/۲۳). در این خصوص می‌توان به موارد زیر اشاره داشت:

۱-۵. اثبات اقتدار ایران

"... یکی از مظاهر دفاع از عزت هم همین مسئله‌ی انرژی هسته‌ای است. مسئله‌ی انرژی هسته‌ای، برای ما فقط این نبود که ما می‌خواستیم یک فن‌آوری داشته باشیم، دیگران می‌خواستند ما نداشته باشیم؛ این فقط بخشی از قضیه است. بخش دیگر قضیه این بود که قدرت‌های گوناگون، پُرو، متجاوز، زورگو و دنباله‌ها و اقماری ارزش آن‌ها، می‌خواستند حرف خودشان را در این زمینه بر ملت ایران تحمیل کنند..." (بیانات در دیدار با رئیس‌جمهوری و اعضای هیئت دولت ۱۳۸۷/۶/۲).

۲-۵. اثبات عزم و اراده ملت ایران

"... مسئله‌ی هسته‌ای توانست به این ملت عزت‌نفس بدهد. این یکی از ابعاد اهمیت کار شماسست. انرژی هسته‌ای کاری است برای ملت، برای کشور، برای آینده. ما خواهیم توانست از صنعت هسته‌ای برای مصارفی که به سود منافع ملی است، استفاده کنیم؛ مسئله این است که این حرکت، به جوان‌های این کشور، دانشمندان این کشور، آحاد مردم این کشور، عزم و تصمیم راسخ می‌بخشد و آن‌ها را در این راه ثابت‌قدم می‌دارد؛ این مهم است. این ایستاده نگه‌داشتن ملت و پراکنگیزه نگه‌داشتن آحاد ملت، منافع و استفاده‌هایش از خود این صنعت مهم‌تر است..." (بیانات در دیدار با دانشمندان هسته‌ای ۱۳۹۰/۱۲/۳).

۳-۵. اثبات برنامه پیشرفت ایران

"... با پیروزی انقلاب اسلامی در ایران و بروز روحیه خودباوری در میان جوانان، پیشرفت‌های بسیاری در عرصه علم و فن‌آوری به دست آمده که دستیابی به فن‌آوری انرژی هسته‌ای نمونه‌ای از این پیشرفت‌هاست..." (بیانات در دیدار با رئیس‌جمهور جیوتی و هیئت همراه ۱۳۸۵/۶/۱۴).

۴-۵. اثبات ایستادگی ملت ایران در برابر دشمنان

"... مسئله فقط انرژی هسته‌ای نیست بلکه «تلاش دنباله‌دار دشمن بهانه‌گیر» برای جلوگیری از پیشرفت و اقتدار و رونق ایران است و همین واقعیات، موضوع را به مسئله‌ای سرنوشت‌ساز تبدیل می‌کند که باید با درک مصلحت عظیم کشور و آینده ایران بر سر آن ایستاد..." (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مجلس خبرگان با رهبر انقلاب ۱۳۸۴/۱۲/۱۸).

۵-۵. اثبات اعتماد به نفس ایرانی‌ها

"... یکی از نشانه‌های این اعتماد به نفس، قدم گذاشتن ملت ایران در میدان‌های کشفیات علمی سطح بالاست، یکی‌اش مسئله‌ی انرژی هسته‌ای است..." (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مردم یزد ۱۳۸۶/۱۰/۱۲).

۵-۶. اثبات توان بومی ایران

"... من در مورد مسائل هسته‌ای عرض بکنم - بارها به ملت ایران عرض کردیم، باز هم عرض می‌کنیم - این دستاوردی که در قضیه‌ی فن‌آوری هسته‌ای به دست ملت ایران افتاد، این یک دستاورد عظیم و تاریخی است؛ و ملت ایران زیر بار منت هیچ‌کس هم نیست. این یک دانش بومی شده است..." (بیانات در دیدار با اقشار مختلف مردم در سالروز میلاد حضرت علی (ع)).

۶. ابعاد آینده شناختی دانش هسته‌ای

مقام معظم رهبری همواره تأکید کرده‌اند قدرت علمی در جهان مبنا و پایه قدرت اقتصادی و سیاسی می‌باشد (بیانات در دیدار با دیدار اعضای مجلس خبرگان ۱۳۸۴/۱۲/۱۸) و دستیابی به فن‌آوری هسته‌ای و دیگر فناوری‌هایی که ایران را به اوج علم نزدیک کند امری واجب و وظیفه‌ای ملی می‌باشد (بیانات در دیدار با جمعی از مسئولان جهاد دانشگاهی ۱۳۸۳/۴/۱) ایشان انرژی هسته‌ای را یک پیشرفت علمی در زمینه‌های مختلف (بیانات در دیدار با دیدار رئیس‌جمهوری قزاقستان ۱۳۸۶/۷/۲۳؛ بیانات در دیدار با دانش‌آموزان و دانشجویان بسیجی ۱۳۸۶/۸/۹) و همچنین قدرت علمی برتر برای پیشرفت در عرصه‌های مختلف (بیانات در دیدار با دانش‌آموزان و دانشجویان بسیجی ۱۳۸۶/۸/۹) می‌دانند و می‌فرمایند مردم ایران، امروز برای کسب دانش هسته‌ای تلاش می‌کنند تا ۲۰ یا ۳۰ سال دیگر دست فرزندان ایران و نسل آینده این سرزمین جلوی غربی‌ها دراز نباشد

(بیانات در دیدار با جمعی از اқشار مختلف مردم ۱۳۸۸/۹/۱۵)

۱-۶. ارزش علمی دانش هسته‌ای

"... انرژی هسته‌ای یک فن‌آوری باارزش و محصول یک دانش پیشرفته است و برای زندگی مردم لازم است..." (بیانات در دیدار با زائران و مجاوران حرم رضوی ۱/۱/۱۳۸۴).
 "... فن‌آوری هسته‌ای رشد علمی در رشته‌ای محسوب می‌شود که دارای خواص بسیار است..." (بیانات در دیدار با زائرین و مجاورین حرم مطهر رضوی ۱/۱/۱۳۸۲).

۲-۶. دانش هسته‌ای به مثابه قدرت

"... یک رکن مهم این ایستادگی، علم است. این علم است که به ما اعتماد به نفس داده. اگر امروز نفت ما را شرکت‌های خارجی باید می‌آمدند استخراج و پالایش می‌کردند، گاز ما را باید آن‌ها لوله‌کشی می‌کردند، اگر نظام سلامت ما وابسته به متخصصین خارجی و عمدتاً فرنگی بود، اگر تغذیه‌ی ما دست آن‌ها بود، اگر کشت و صنعت ما دست اسرائیلی‌ها بود، اگر صنعت هسته‌ای ما در صورتی که بنا نبود در آرزوی آن بمریم و یک چیزی وجود می‌داشت، در اختیار فرانسه و آلمان و دیگران بود، ما امروز این اعتماد به نفس را نداشتیم، قدرت این ایستادگی نبود، این عزت و این شرف وجود نمی‌داشت..." (بیانات در دیدار با جمعی از اساتید دانشگاه‌ها ۲/۶/۹۰).

۳-۶. دانش هسته‌ای و استقلال ملی

"... برای ما مسئله‌ی هسته‌ای، مسئله‌ی علمی و اقتصادی است..." (بیانات در خطبه‌های نماز جمعه ۲۸/۵/۱۳۸۴). "... ایران در قضیه هسته‌ای به دنبال دانش مورد نیاز کشور است و اعتقاد دارد اگر امروز این دانش و فن‌آوری و دانایی را به دست نیاورد فردایی که چرخ‌های اقتصادی همه جهان، براساس نیروی هسته‌ای حرکت می‌کند، برای این کار دیر خواهد بود..." (بیانات در دیدار با جمعی از اқشار مختلف مردم ۱۳۸۸/۹/۱۵).

۷. ابعاد اقتصادی دانش هسته‌ای

۱-۷. رفاه ملی و دانش هسته‌ای

"... اتم‌شناسی و علوم هسته‌ای یکی از بزرگ‌ترین دستاوردهای بشری است که می‌تواند و باید در خدمت رفاه ملت‌های جهان و رشد و توسعه همه‌ی جوامع انسانی باشد. گستره‌ی کاربرد علوم هسته‌ای طیف وسیعی از نیازهای پزشکی، انرژی و صنعتی را پوشش می‌دهد که هر یک از اهمیت شایسته‌ای برخوردار است. به این دلیل می‌توان

گفت که فن‌آوری هسته‌ای جایگاه برجسته‌ای را در حیات اقتصادی به خود اختصاص داده است و با گذر زمان و افزایش نیازهای صنعتی، پزشکی و انرژی به‌طور فزاینده‌ای اهمیت آن بیش‌تر خواهد شد و به همین میزان، تلاش برای دستیابی به انرژی هسته‌ای و بهره‌گیری از آن نیز افزایش می‌یابد... " (پیام به نخستین کنفرانس بین‌المللی خلع سلاح هسته‌ای و عدم اشاعه ۱۳۸۹/۱/۲۸).

۲-۷. دانش هسته‌ای و توان اقتصادی

"... این‌ها می‌خواهند پانزده سال، بیست سال آینده ملت ایران برای نیاز صنعتی و کشاورزی خود و برای جریان حیات در کشور خود، محتاج آن‌ها باشد؛ برود در خانه‌ی آن‌ها؛ اهمیت انرژی هسته‌ای این است..." (بیانات در دیدار با زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی ۱۳۸۵/۱/۱).

۳-۷. دانش هسته‌ای و مدیریت مسئله انرژی

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای با اشاره به پایان تدریجی منابع نفت و روی آوردن کشورهای مختلف جهان از جمله آمریکا و اروپا به انرژی‌های نو و پاک به‌ویژه انرژی هسته‌ای می‌فرمایند همه‌ی جهان برای پیشرفت و اطمینان به آینده، از فن‌آوری هسته‌ای استفاده می‌کند و ما نیز تأکید می‌کنیم فن‌آوری هسته‌ای و چرخه‌ی سوخت هسته‌ای، حق مسلم ملت ایران است و ملت ما، بنده و هیچ مسئولی به هیچ قیمتی زیر بار حرف زور آمریکا نخواهیم رفت (بیانات در دیدار با زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی ۸۵/۱/۱). حضرت آیت‌الله خامنه‌ای تأکید کردند: جمهوری اسلامی ایران از ابتدا اعلام کرده است که به دنبال دستیابی به توانایی علمی و فن‌آوری در زمینه هسته‌ای به منظور بهره‌گیری از آن در تأمین نیازهای صلح‌آمیز از جمله انرژی است (بیانات در دیدار با وزیر و مسئولان وزارت خارجه و سفرا و رؤسای نمایندگی‌های ایران در خارج از کشور ۹/۱۲/۱۳۸۸). در این خصوص ایشان بر روی اصل ایجاد یک بدیل برای انرژی‌های جاری تأکید دارند: " ... ما می‌خواهیم جایگزین نفت داشته باشیم و آن، انرژی هسته‌ای است..." (بیانات در خطبه‌های نماز جمعه ۱۳۸۴/۵/۲۸).

۴-۷. دانش هسته‌ای و تضمین آینده مدیریت نیازهای ملی

"... دانشمندان جوان ایرانی با موفقیت بزرگ خود در دانش هسته‌ای در واقع آینده بلندمدت انرژی ملت ایران را تضمین کردند..." (بیانات در دیدار با نمایندگان مجلس با رهبر انقلاب ۱۳۸۵/۳/۷). " ... دانش هسته‌ای در مصارف گوناگون غیرنظامی از جمله

در تأمین سوخت نیروگاه اتمی بوشهر است. ایران نیز مانند کشورهای مختلف، در صدد است انرژی مورد نیاز خود را از نیروگاه هسته‌ای تأمین کند... (بیانات در دیدار با جمعی از مسئولان جهاد دانشگاهی ۱/۴/۱۳۸۳).

۷-۵. دانش هسته‌ای، پزشکی و سلامت

"... اتم‌شناسی و علوم هسته‌ای یکی از بزرگ‌ترین دستاوردهای بشری است که می‌تواند و باید در خدمت رفاه ملت‌های جهان و رشد و توسعه‌ی همه‌ی جوامع انسانی باشد... (پیام به نخستین کنفرانس بین‌المللی خلع سلاح هسته‌ای و عدم اشاعه ۲۸/۱/۱۳۸۹)..."
هم علم است، هم فن‌آوری است، هم سلامت محیط‌زیست است، هم دارای مصارف پزشکی است، هم امید و چشم‌انداز پیشرفت برای جوانان کشور است... (بیانات در دیدار با زائران و مجاوران حرم رضوی ۱/۱/۱۳۸۴).

۷-۶. الگوی بومی توسعه دانش هسته‌ای در ایران

با تحلیل داده‌های جمع‌آوری‌شده از متن سخنرانی‌های مقام معظم رهبری و با استفاده از روش رویش نظریه مفاهیم اصلی استخراج گردیده و ضمن کدگذاری آزاد، محوری و انتخابی، الگوی مفهومی و تحلیلی (شکل ۳) پدیدار گردید. این الگو با نیاز اصلی ایران به فن‌آوری هسته‌ای شروع می‌شود که این نیازها در پنج دسته اصلی مسائل اجتماعی-سیاسی؛ پیشرفت در مسائل علمی؛ اقتصاد، صنعت و کشاورزی؛ انرژی و سوخت؛ و پزشکی و سلامت در نظر گرفته شده‌اند. هر یک از این دسته‌ها نیز شامل زیرگروه‌هایی می‌باشند.

الف. در حوزه مسائل اجتماعی-سیاسی؛ دفاع از عزت و اقتدار ملی، شاخص بزرگ پیشرفت جهانی، اعتماد به نفس و ایستادگی، رسیدن به خودکفایی و توسعه کشور در نظر گرفته شده است.

ب. پیشرفت در مسائل علمی شامل دستیابی به دانش، نشانه قدرت علمی، اثبات توانایی می‌باشد.

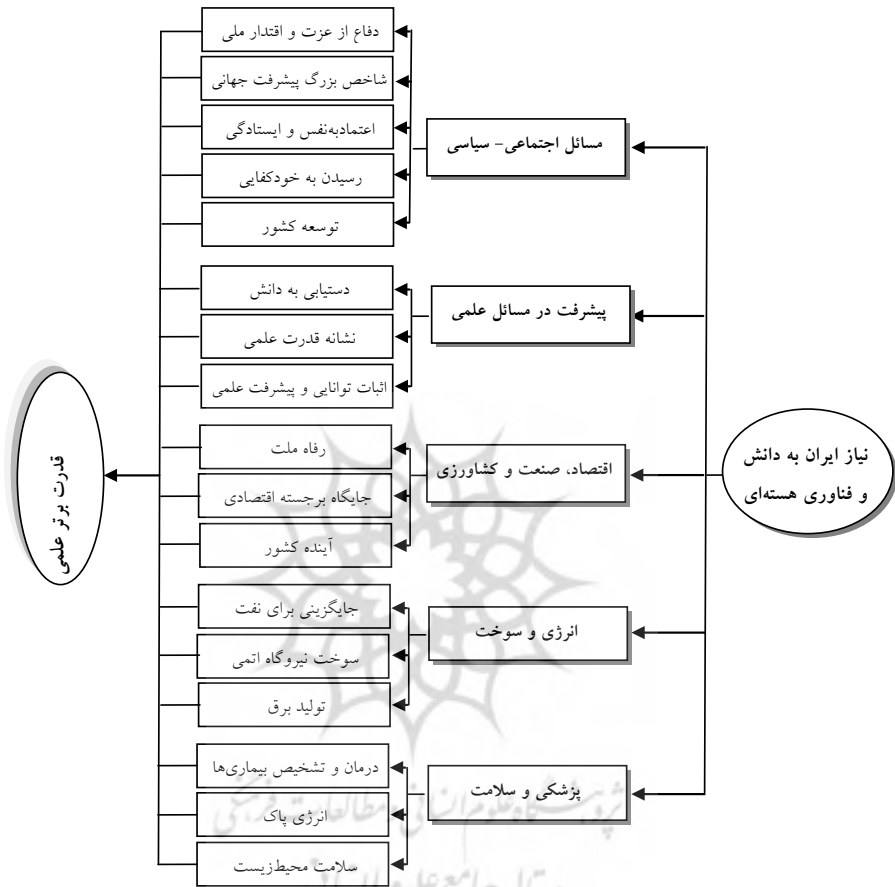
ج. در بخش اقتصاد، صنعت و کشاورزی مسائلی چون رفاه ملت، جایگاه برجسته اقتصادی و آینده کشور در نظر گرفته شده است.

انرژی و سوخت نیز شامل جایگزینی برای نفت، سوخت نیروگاه اتمی و تولید برق می‌باشد.

د. بخش پزشکی و سلامت نیز شامل درمان و تشخیص بیماری‌ها، انرژی پاک و سلامت

محیط زیست می باشد.

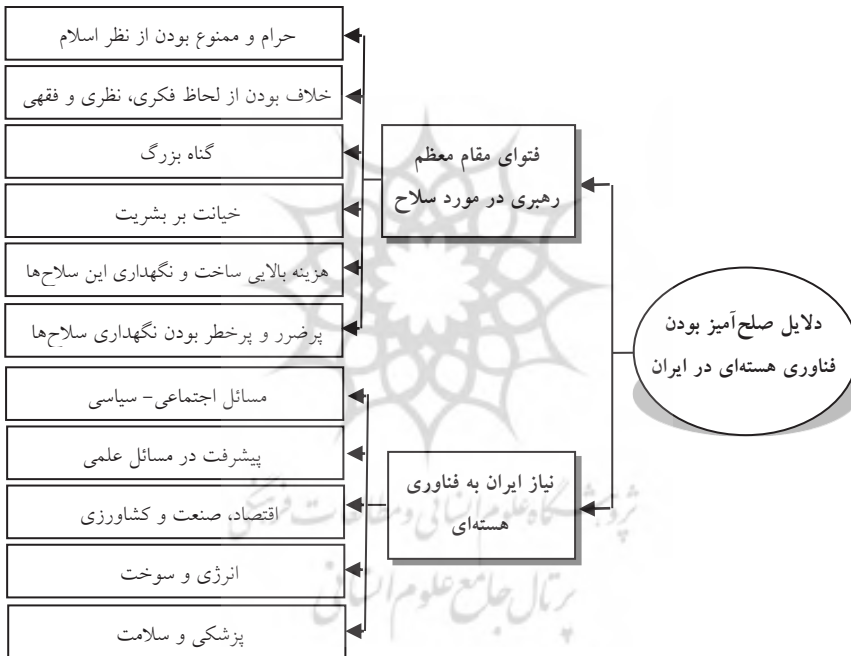
ه. در نهایت هدف از رفع نیازهای هسته‌ای در ایران دستیابی به قدرت برتر علمی می باشد.

شکل ۳. چهارچوب مفهومی تحقیق

نتیجه گیری

الگوی بومی ارائه شده برگرفته از رهنمودهای مقام معظم رهبری به خوبی علت نیاز ایران به فن آوری هسته‌ای را که دستیابی به قدرت برتر علمی می‌باشد را تبیین کرده است. با توجه به سخنان مقام معظم رهبری نیز می‌توان دلایل صلح آمیز بودن دانش و فن آوری هسته‌ای در ایران را یکی فتوای ایشان مبنی بر اینکه استفاده از سلاح‌های هسته‌ای مخالف احکام اسلام بوده و حرام و ممنوع می‌باشد و از لحاظ فکری، نظری و فقهی و اعتقادی حرکتی خلاف و گناه بزرگ به شمار می‌آید و جنایت بر بشریت می‌باشد (نک. شکل ۴).

شکل ۴. دلایل صلح آمیز بودن فناوری هسته‌ای در ایران

آنچه در این الگو درخور توجه ویژه است، عبارت است از:

اول. نفی سلاح هسته‌ای

"... ما سلاح هسته‌ای را نمی‌خواهیم؛ این در سلسله‌ی نیازها و نظام تسلیحاتی ما اصلاً وجود ندارد. ما اعلام کردیم که استفاده‌ی از سلاح‌های هسته‌ای از نظر اسلام حرام و ممنوع است؛ و نگاه داشتن او ایجاد یک خطر بزرگ و یک دردسر بزرگ است..." (بیانات

در بیستمین سالگرد رحلت امام خمینی (ره) ۱۴/۳/۱۳۸۸).

دوم. اصل حرمت سلاح‌های هسته‌ای

"... ما به‌کارگیری سلاح هسته‌ای را با احکام اسلامی مخالف می‌دانیم؛ این را صریحاً بیان کرده‌ایم. ما تحمیل هزینه‌ی ساخت سلاح هسته‌ای و نگهداری آن را بر ملت خودمان یک تحمیل بی‌جا و بی‌مورد می‌دانیم. ساخت چنین سلاحی و نگهداری آن، هزینه‌های زیادی دارد و ما به‌هیچ‌وجه جایز نمی‌دانیم که این هزینه بر مردم تحمیل شود..." (بیانات در مراسم هفدهمین سالگرد ارتحال حضرت امام خمینی (ره) ۱۴/۳/۱۳۸۵).

سوم. عدم نیاز به سلاح هسته‌ای

"... واقعاً سلاح هسته‌ای به صرفه‌ی ما نیست؛ علاوه بر اینکه از لحاظ فکری و نظری و فقهی، ما این کار را خلاف میدانیم و این حرکت را حرکت خلافی می‌دانیم. ما استفاده‌ی از این تسلیحات را گناه بزرگ می‌دانیم و نگاه‌داشتش را یک کار بی‌هوده‌ی پر ضرر پرخطر می‌دانیم و هرگز دنبالش هم نمی‌رویم..." (بیانات در دیدار با دانشمندان هسته‌ای ۱۲/۳/۱۳۹۰).

چهارم. مخالفت با سلاح هسته‌ای در گستره جهانی

"... ما نمی‌خواهیم سلاح هسته‌ای درست کنیم؛ نه به خاطر این که آمریکا از این ناراحت می‌شود؛ عقیده‌ی خود ما این است. ما اعتقاد داریم که سلاح هسته‌ای جنایت بر بشریت است و نباید تولید شود؛ آنچه هم که در دنیا هست، باید محو شود و از بین برود؛ این عقیده‌ی ماست..." (بیانات در دیدار با بیانان در دیدار مردم آذربایجان ۲۸/۱۱/۱۳۹۱).

پنجم. بهانه‌جویی آمریکا

از طرفی مقام معظم رهبری علت اصلی مخالفت آمریکا با استفاده صلح‌آمیز ملت ایران از انرژی هسته‌ای را بهانه برای ادامه جنگ روانی با نظام اسلامی و جلوگیری از پیشرفت‌های ایران در عرصه علم و فن‌آوری می‌دانند زیرا در جهان امروز قدرت علمی مبنا و پایه قدرت اقتصادی و سیاسی است و آمریکایی‌ها با درک این نکته تلاش می‌کنند روند تبدیل ایران را به قدرتی علمی سد کنند (بیانات در دیدار با مجلس خبرگان ۱۲/۱۲/۱۳۸۴؛ بیانات در دیدار با هزاران نفر از زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی همزمان ۱/۱/۱۳۸۶).

"... امروز توانایی ملت ایران و جوانان این کشور در دستیابی به فن‌آوری فاخر و بومی استفاده از دانش هسته‌ای، دستگاه سلطه و استکبار را به‌شدت سراسیمه کرده و هیاهو

و جنجال‌های اخیر آنها نیز ناشی از این سراسیمگی است، زیرا قدرت‌های سلطه‌گر نمی‌خواهند ملت‌ها صاحب توانایی علمی مستقل شوند... (بیانات در دیدار با جمعی از فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی ارتش ۱۳۸۴/۱۱/۱۸).

ششم. تقابل ایران با سلطه‌طلبی آمریکا

"... آمریکایی‌ها به‌خوبی می‌دانند که تولید بمب اتم در ایران افسانه است و هیچ واقعیتی ندارد، آنها در واقع از شکل گرفتن ایران قدرتمند-مستقل اسلامی، پیشرفته و برخوردار از فن‌آوری‌های مدرن نگران‌اند و سعی می‌کنند با جار و جنجال راه پیشرفت ملت ایران را سد کند و این کشور را همیشه نیازمند خود نگه دارند اما ملت ایران برخورداری از انرژی و فن‌آوری مدرن هسته‌ای را حق خود می‌داند و از این حق نمی‌گذارد..." (بیانات در دیدار با زائران و مجاوران حرم رضوی ۱۳۸۴/۱/۱).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

1. Pollack
2. Takeyh
3. EL Sway et al
4. Gelinas et al
5. Alavi & Leidner
6. Nonaka, I., & Takeuchi
7. Englebart
8. <http://www.nova.edu/ssss/QR/QR۲-4/pandit.html>

منابع

- بیانات مقام معظم رهبری از سایت رسمی ایشان، انتخاب و نقل شده‌اند.
- حمیدی‌زاده، م. (۱۳۸۸)؛ «محک‌زنی رویکردهای طراحی و استقرار مدیریت دانش»، *فصلنامه تخصصی پارک‌ها و مراکز رشد*، ۲۲-۲۹.
- روحانی، ح. (۱۳۹۱)؛ *امنیت ملی و دیپلماسی هسته‌ای*، انتشارات مجمع تشخیص مصلحت نظام، مرکز تحقیقات استراتژیک.
- علی احمدی-ع، اخوان-پ. (۱۳۸۵)؛ «بررسی علل موفقیت برنامه‌ها و سیاست‌های علم و تکنولوژی در کشورهای توسعه‌یافته»، *نشریه بین‌المللی علوم مهندسی*، شماره ۲، جلد ۱۷، صفحه ۱۹-۲۸.
- غفاریان-، دهقانی پوده-ح. (۱۳۸۵)؛ «نظریه‌سازی علمی در مطالعات مدیریتی و ارائه یک تجربه عملی»، *فصلنامه مدرس علوم انسانی*، دوره ۱۰، شماره ۴۰، ۱۵۱-۱۶۷.
- شامی-م. (۱۳۸۸)؛ «شناسایی عوامل مؤثر بر تسهیم دانش در مدیریت پروژه‌ها»، رساله‌ی دکترا، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران.
- Alavi, M. & Leidner, D.E, (1999), "Knowledge Management Systems: Issues, Challenges, and Benefits", *Communications Of The AIS*, Vol 1, No 7, pp 2-36.
- Bennet, A. and Bennet, D. (2000), "Characterizing the Next Generation Knowledge Organization". knowledge and Innovation: *Journal of the KMCI*, 1, no. 1, 8-42.
- Chennemaneni, A. (2008). "Determinants of knowledge sharing behavior: developing and testing a theoretical model. The University of Texas.

- Corbin, J & Strauss, A. (1990), Grounded theory research: Procedures, canons, and evaluative criteria, *Qualitative Sociology*.
- EL Sway, O A. obert A. Josefek, Jr. (2003), "Business Process as anexus of knowledge", *Handbook on Knowledge Management*, pp.425-440.
- Engelbart, D. (1992). Toward High- Performance Organizations: A Strategic Role for Groupware. In *Proceedings of the Groupware 92 Conference*.
- Gupta, J. N. D. & Sharma, S.K. (2004), ***Creating knowledge Base organizations***, Idea Group Publishing, pp. 1-15.
- Gelinas, U.J., Sutton, S., and J. Fedorowicz. (2004), ***Business processes and information technology***, South-Western, Cincinnati.
- Hadian, Nasser. (2004), "Iran's Nuclear Program: Contexts and Debates, in: Geoffrey Kemp (Ed)", ***IRAN'S BOMB: American and Iranian Perspectives***, The Nixon Center.
- Holsapple, Clyde W. (2003), "Knowledge and Its Attributes." *Handbook On Knowledge Management*, 165-188.
- <http://www.nova.edu/ssss/QR/QR2-4/pandit.html>.
- Moshirzadeh, Homeira, (2007), "Discursive Foundations of Iran's Nuclear Policy", ***Security Dialogue***, Vol. 38(4): 521-543.
- Nonaka, I & Konno, N. (1998), "The concept of Ba: Building a foundation for knowledge creation", ***California Management Review***, vol. 40, No. 3, pp. 40- 54.
- Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995), ***The knowledge creating company: How Japanese 218 companies create dynamics of innovation***, New York: Oxford University Press.
- Pollack, Kenneth M. (2004), ***The Persian Puzzle: The Conflict between Iran and America***, New York: Random House.
- Sarmiento, A. (2005), "Knowledge management: at a cross-way of perspectives and approaches", ***Information Resources Management Journal***, Vol. 18 No. 1, pp. 1-7.
- Takeyh, Ray. (2006), ***Hidden Iran: Paradox and Power in the Islamic Republic***, New York: Holt Paperbacks.

- Ziemke, Caroline F. (2000), "The National myth and Strategic personality of Iran: a counter proliferation perspective, in Victor A. Utgoff (ed) ", The Coming Crisis: Nuclear Proliferation, US Interests, and World Order, Cambridge, MA.: MIT Press.

۲۸
دوفصلنامه مطالعات
قدرت نرم

سال چهارم، شماره یازدهم، پاییز و زمستان ۱۳۹۳